

Իհանրի մէջ, բնութեան մէջ, չըջապատող առարկա-
նի մէջ միևնոյն առարկաներից մարդս ընտրում է այն՝
որը առաւել գեղեցիկ է: Երկու թուղթ՝ օրինակողից ա-
ռաւել մեծ գլին են տալիս նորան, որի գրութիւնը առա-
ւել կանոնաւոր և վայելուչ է. երկու միևնոյն արժանա-
ւորութեան տէր ստորադրեալներից, մեծաւորը իւր
լանաշան գործերի վերաբերեալ գրագրութիւնը յսնծ-
ւում է նորան, որի գրութիւնը առաւել կանոնաւոր և
վայելուչ է և այսպէս մօտայնում նորան իւր մօտ, մկր-

ԱՉՔԱՅԻՆ

ԶԻՆՈՒՆՈՅ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐ

Ի բազում կողմանց կրճատուցութիւն իբրեւ հաստատուն՝ մօտաւոր ամուսնութիւնն Ալֆրէտ իշխանին Անդրէյ Բնդ Մեծ—Պարսկաստանի Մարիամու, որ Ռուսաց կայսեր երկրորդ դուստրն է ։ Այս խառն ամուսնութիւնը՝ թէպէտեւ հակառակ է աւանդութեանց Ռուսիոյ և Անդրէյ արքունեաց, բայց անշուշտ քաղաքային մեծ կարեւորութիւն մի կրնայ ունենալ, խնամութեան ազդակաւութեամբ ևս կապուելով այս երկու մեծագոր տէրութիւններն, որք արդէն բարեկամական մտերիմ յարաբերութեամբ միացեալ կերպին ։ Ալֆրէտ իշխանը՝ որ Անդրէյ թագուհւոյն որդին է և Հելլատայի մէջ 1862ին պատահած ապստամբութեան ժամանակը՝ Հելլենացոց թաղաւոր ընտրուելու և չուղեց ընդունել, Ալֆրէտ իշխանը, կրտսէր, 28 տարեկան է ։ Իսկ կայսերագուն Մարիամ Մեծ Պարսկահին 19 ամաց հասակին մէջ կըղտնուի և Հելլենացոց թագուհւոյն հօրեղբոր դուստրն է ։

Մեծ Եղիարզու եւ Մեծ սպարապետն ։

Բարձրաւոր Ահմէտ Խան փաշան, որ իւր գործունեայ և խոհեմ կենցաղագիտութեամբը արժանի լինելով օրոշտու ։ Սուլթանին վստահութեանը՝ Մեծ Կայսրգոսի գերագոյն պաշտօնին կոչուեցաւ, այժմեան պաշտօնէից խորհրդոյն պատկն և հարկաւորապէս հոգին է ։ Եւ, Բարձրութիւնը Երուսաղիմի գլխաւոր մայրաքաղաքները ճանապարհորդութիւն ըրած և քանի մը տարի ի փարիզ կայսերական պաշտօնիւ մը մնացած է ։ Հետեւեալ քաջ տեղեակ է գաղղիարէն և անգղիարէն լեզուաց, ինչպէս նաև Եւրոպայի տնտեսական տնօրէնութեանց և այժմեան քաղաքականութեանը ։ Այսպիսի հարկաւոր տեղեկութեամբ և բընական ձրիք օժտեալ՝ Մեծ—Կայսրգոսի մը օրով, տարակոյս չկայ թէ օսմանեան կայսերութիւնը ամեն կերպիւ յառաջդէմ պիտի ընթանայ և օգտակար յոյժ արդիւնքներ ձեռք պիտի բերէ ։

Կորընտի մեծ զօրապետ բարձրաւոր Զիւսէին Ալի փաշան, որ զինուորական կարգադրութեանց քաջ հմուտ է, բարեկամական մտերիմ յարաբերութիւններ ունի Մեծ—Կայսրգոսին հետ, և իւր հայրենասիրական եռանդեամբն ու անձնական զանազան արժանեօքն սիրելի եղած է մեծագոր Սուլթանին առջև, բարձրապատիւ մեծ զօրապետն, կրտսէր, իւր ազդու գործակցութեամբը անշուշտ պիտի զիւրացնէ Մեծ—Կայսրգոսին ծանր աշխատութիւնները ։ Եւ մեր այս ասածները այնքան ճշմարիտ են, որ անտաղտութեամբ օգոստոսիա Սուլթանը՝ իւր կայսերական հրովարտական մէջ նոյնի բարձրութեանց արժանիքը յիշելով, բարեհաճեցաւ յիշեալ երկու համաժողով և անկեղծ սիրով կապուած մեծ նախարարաց պաշտօնները՝ միևնոյն հրամանագրով բաշխել նոյա ։

Ճաւոր անձն է դարձնում և իւր շնորհը նորանկայ անպակաս անուամբ ։ Իշխանութիւն ունեցող անձինք շատ անգամ ուշադրութիւն չեն դարձնում այն խնդիրներին, որոնք անխնայ են գրած ։ Վատ գրած շարադրութիւնը կամ դատարար կարգալիս առաւել շատ են յոգնում, ձանձրանում, աչաց տկարութիւն ստանում ։ Կանոնաւոր և վստիկ չ գրութեան հմտութիւնը ունենալով, մենք կարող ենք ինքներս ուսուցանել մեր զաւակներին, ազգականներին շատ անգամ այս գիտութեամբ միայն կարող ենք օրական ապրուստը ձեռք բերել ։ և այլն . . .

Բաւական չէ միայն գրողներ ուսանողներ ռազարութիւնը և հետաքրքրութիւնը, այլ պիտոյ է որ այդ ուշադրութիւնը և հետաքրքրութիւնը անդադար շարունակուին մինչև ուսման վերջը, կատարեալ հսկողութեամբ պահպանելով և լրագործելով բոլոր կանոնները, և ըզգոյնութեամբ նայել, որ ուսուցչի պահանջները ուսանողներ չողոր և մարմնաւոր կարողութեանը և զարգացմանը համեմատ և համապատասխան լինին և ոչ առաւել նոյա կարողութիւնից ։

Երբոր թէ՛ մանուկից, թէ՛ հասակաւ որից պահանջներ նորա զօրութիւնից, նորա կարողութիւնից և հասկացողութիւնից առաւել, նա կամայ և տկամայ չէ կարող լիաւորել նորանկայ պահանջածը, սոյն պատճառաւ նորա արածը թերի, անկանոն և վատ կըլինի ։ տեսանելով իւր անյաջողութիւնը, նա կսկսի ձանձրանալ այն պարագայ մեծքերով, որոնք անյաջող են գնում, կատէ այն առարկայն, որովհետև ուսանողը բոլորովին անարդար ծոյլի տնուն կատանայ, նորա անձնասիրութիւնը սաստիկ կը վերաւորուի և նա կսկսի իւրեան անընդունակ կարծել ։

Օսմանեան կայսերութեան այս գլխաւոր քաղաքին Հայ բնակչաց թիւը 7000 հոգի կը հասնի և ունին գրեթէ 1200 տուն, մի հոյակապ վարժարան վասն մանկանց և մի հոյակապ վարժարան վասն աղջկանց ։ Այս աղջկան հաստատութեանց առաջինը Մեսրոպեան ուսումնարան կրկուցի, ուր 500ի չափ աշակերտք կը յաճախեն ։ Երկրորդին անունը Հռիփսիմեանց վարժարան է և 250ի չափ աշակերտուհի ունի ։ Բաց յայտնէ փոքրիկ վարժարան մի ևս կայ Սահակեան դպրոց անուամբ, ուր 50ի չափ աշակերտք կը յաճախեն, կարօտաւոր ընտանեաց վերաբերեալ ։ Թէ՛ Մեսրոպեան և թէ՛ Հռիփսիմեանց դպրոցին ծախքը՝ նմանապէս Սահակեան դպրոցին ծախքը ազգային սնտուկէն կը լինին և աշակերտք ու աշակերտուհիք ձրիաբար կընդունին իրենց ուսմունքը ։ սակայն այս վերջին դպրոցը՝ մասնաւորապէս սուրբ Սահակեան ընկերութեան հոգատարութեան ներքև կը գտնուի, որ բաւական ծախք կընէ աշակերտաց բարեկեցութեանը և յառաջդէմութեանը համար ։ Աղջկան սնտուկին տարեկան եկամուտը՝ որ ըստ մեծի մասին յանշարժ ստացուածոց կը զոյնայ, 3500 լիւայի չափ է ։ Բայց տակաւին իբր 3000 լիւա պարտք ունի, որ տարուէ տարի վճարուելու վերայ է ։ քաղաքիս աղջկան Սահակեան բարեշնչ խնամքը ։

Օգիւնիոյ Հայ ժողովուրդը ունի նաև քաղաքէն հոյակապ մեծ եկեղեցի մի՝ սուրբ Ստեփաննոսի անուամբ, և փոքրիկ եկեղեցի մի՝ Ստեփաննոսի անուամբ, ի հիւանդանոցն, որ բաւականապէս ընդարձակ է և քաղաքին մէջ ի Հայոց թաղը կը գտնուի ։

Բաց յայտնէ, ունիմք նաև բարեկարգ Հայ ընթերցատուն մի, զոր հիւպատոք ու երեկոյն անձինք կը պատուեն երեք ժամ իրենց ներկայութեամբը, ունիմք Աղբառաւորաց բարեշնչ ընկերութիւն մի, ամաւ կան բանասիրական պատուական տետրակ մի Սահակեան անուն, և քաղաքական լրագիր մի, հիւանդանոց մի 1840 ։ որ անընդհատ կը շարունակուի մինչև ցայսօր ։ Այս վերջինը՝ այսինքն Արարչի անուն, որ Հայ լրագրաց անդամներն է, աշխարհիս գրեթէ ամեն կողմը գտնուող Հայոց հետ կանոնաւոր յարաբերութիւններ ունենալով՝ հաղորդակցութեան բարեշնչողիս մի կը համարուի Հիւպատոսին, Պատկաստանի, Ռուսաստանի և բոլոր Եւրոպայի Հայոց ընդ թուրքիաբնակ Հայկազունս ։ Չմոռնալ յառաջ բերելու թէ ունիմք նաև գաղղիարէն պատուական օրագիր մի, իսկ Ռեֆորմ կոչուած, որոյ գլխաւոր խմբագիրն Օգիւնացի քաջ գաղղիարէտ և ուսումնական Հայ երիտասարդ մըն է, նորա պատասխանատու

Որքան մանուկներ այսպէս տարապարտ և ի զուրկութեան են, այն ինչ այս կորստեան և անյաջողութեան պատճառը եղել է ուսուցչի չնորի կամ կատարեալ տգիտութիւնը, կամ թէ անուշադրութիւնը ։ շատ անգամ երկուքն էլ միասին ։

Երբոր ուսուցչի դատատուութիւնը պարզ ու կանոնաւոր, զիւր ըմբռնելի և զբաւիչ մեկնութեամբ շարժում է աշակերտուհիներ և աշակերտներ հետաքրքրութիւնը ուշադրութիւնը, ընդունակութիւնը և սկզբ, երբ ուսուցիչը, քննելով և ճիշդ հասկանալով աշակերտից հոգեւոր, մտաւոր և մարմնաւոր զօրութիւնը, կարողութիւնը, յաջող կերպիւ յարմարաբար է իւր պահանջները աշակերտից այն զօրութեան և կարողութեան հետ, և նոյա ունեցած կարողութիւնից շատ առաւել չէ պահանջում, այնպիսի ժամանակ ուսումը շարունակում է արդիւնաւոր կերպիւ և այսպիսի դատատուութեան ժամանակ ծոյլ աշակերտներ չեն կարող լինել ։

Եթէ մի ուսումնարանի կամ դատատուն որ և իցէ աւարկայի դատատուութեան մէջ չկայ կանոնաւոր և շարունակ յառաջդէմութիւն, ըստ կարգապահութիւն, աշակերտից առողջութիւնը, նոյա մտաւոր զարգացումն պակաս են, միայն պատճառը և մեղաւորները զուրոյցի հանգամանքներն են, կամ միջոցներ չունենալը կամ հոգաբարձուներ և կառավարիչների տգիտութիւնը, ծուրութիւնը և անհոգութիւնը, ուսուցչի չնորի անուսումնութիւնը և այլն . . . և ոչ թէ մանուկ աշակերտուհիներ և աշակերտներ չկամենալը կամ ծուրութիւնը ։ Այս միշտ և համապարփ ըստ միտը պահեն այն ամենայն անձինք, որոնց կամ յանձնուած է մանկանց դատաւարաւ

Տնօրէնն Հայ, և նորա տղաքրին ևս Հայ է ։ Իսրայէլ եալ ունիմք 3 վարպետ Հայ բժիշկներ, որ քաղաքիս ազնուական Հայ դերձաստանաց որդիք են ու օրինաւոր վկայականներ ստացած են ։

Իսրայէլ հարկաւոր է ի պարագայիս յայտնի յաւելցնել թէ ունիմք նաև Հայ մեծահարուստ վաճառական և երեւելի կալուածատէարս, որք պարծանք կը համարուին զմիւսնացի Հայոց և ընդհանուր աղջիկն ։

Այս ամեն բարեկաւութիւններն՝ զոհոթիւն Առնունդ, ունի քաղաքիս Հայ ժողովուրդը՝ բայց բանիբուն Առնունդ մի հոգեւոր հովիւ մի չունի տակաւին ։ Մի կարծեմ, սիրելի ընթերցող, թէ այս պակասութիւնն՝ զմիւսնացի Հայուն անհոգութեան արդիւնքն է, ոչ այլ Առնունդ աղջկան Պատրիարքաբանին անհոգութեան, բնականաւորութեան և տիրապետական ընթացից պատճառաւ է, որ տակաւին զուրկ կը մնամք, առ ի մէջ օրինաւորապէս ընտրեալ մի հոգեւոր բանիբուն Հովիւէն ։ Առնունդ աղջկան Վարչութիւնը՝ փոխանակ այսպիսի լուրջ և քաղաքակրթեալ Հայ ժողովուրդեան ևս քան զէս յառաջդէմութեանը գործակից և նպաստամատոյց լինելոյ, զիտես թէ՛ չեմք հասկնար ինչ պատճառաւ, անոր յառաջդէմ քայլից արդեւ լինել կուզէ, և անոր պատուին դաշիւ կաշխատի ։ Բանդի յիշեալ աղջկան Վարչութեան շնորհիւ, Օգիւնացի Հայը առանց իւր նորընտիր Առնունդին հոգեւոր միջնորդութեանց անցուց զսուրբ Օնուկեան կանցնէ՝ զմեծ պահք ։ Եւ եթէ քաղաքիս Հայ ժողովուրդը տակաւին համբերէ և ազգու միջոցներ ձեռք չառնու, տարակոյս չկայ թէ սուրբ Օնուկի տօնախմբութիւններն ևս առանց Առնունդի պիտի կատարէ ։ Բայց չեմք կրնար հաւատալ թէ Օգիւնացի բանիբուն և ազատամէր Հայը ի փնաս իւր պատուոյն պիտի խոհարհի, պիտի նուաստանայ մինչև իւր պարանոցը երկնցնելու ծանր լծայն ներքև՝ զոր կուզեն դնել ։

Մեր արժանայարգ քահանայից արձանադրութիւն տուած էն հետեւեալ տեղեկութիւններն կը քաղեմք ։

Երեւոյս վերջացեալ 1872 ամեն, Օգիւնացի Հայ ժողովուրդեան մէջ 120 հոգի ծներ են, որոցմէ 49ը արու և 71ը էգ, իսկ մեռելոց թիւը 102ի հասած է ։ Եւ նոյն տարուան մէջ ընդ ամենը 35 ամուսնութիւն եղած են ։

Ինչպէս կը տեսնուի, քաղաքիս Հայ ժողովուրդը աճելու վերայ չէ ։ քանզի ամուսնութիւնք սակաւաթիւ են ։ և այս դժբաղդ եղելութեան գլխաւոր պատճառը՝ ընտանեկան ծախուց ծանրութիւնն է և մասնաւորապէս կանանց նորաձեւ հագուստներու համար եղած տարապարտան զանազան ծախքն ։ զորս կերպիւ իւրեանկարելի է չընել ընկերութեանց մէջ վայելչապէս ապրելու համար ։

Կուսիւնը կամ որոնք ունին որեւից իշխանութիւն և ներգործութիւն մանկանց դատաւարական կամ աղջկան դպրոցներ իւրաց . . .

Ուսուցանողի պահանջները, համապատասխան լինելով ուսանողի մտաւոր և մարմնաւոր կարողութեանը պիտի, միևնոյն ժամանակ, և աստիճան առ աստիճան առաջարկէ աշակերտին այնպիսի գործ, նորա պարագայ մուրը շարունակէ այնպիսի աստիճան առ աստիճան յառաջ յառաջմանը, որ այսպիսի պարագայից կատարուիմը հարկաւոր և ուսանողին խորհել, մշակել, ջան դնել մի փոքր («ճշմութեամբ») կատարել նորան առաջադրած գործը, պարագայները ։ վստիկ, երբ որ և իցէ գործ կատարվում է մի փոքրիկ ճշմութեամբ, փոքրիկ զեմ, ուարութեամբ և արդիւնաւոր հետեւանով, այն ժամանակ այսպիսի ճշմութիւնը գործում, մարդում է ուսումնորի մտաւոր զօրութիւնը և շարժում է նորա հետաքրքրութիւնը շարունակելու գործը մինչև վերջը ։ Այս կերպ, սակաւ առ սակաւ, աստիճանաբար մարդկային իւր կարողութիւնը, զիւրին խնդրից անյախնելով զկայ և առաւել զժողովուրդ և լուծանելով այն դժուարութիւնները մասամբ ուսուցչի օգնականութեամբ, մասամբ իւր անձնական ճշմութեամբ, ունենալով իւրեան առաջնորդ այն կանոնները, որը որ ուսմամբ է սեպհականել, ուսանողը սկսում է զգալ իւր անձնական կարողութիւնը, ստանում է բնաւ որոշութիւն անձամբ անձին, ինքն իւրմէ սեպհական զօրութեամբ առաջ դնալ, լուծանել պատահած դժուարութիւնները սեպհական ճշմութեամբ ։

(Պիտի շարունակուի ։)

Երկասիրութիւն Մ. Միւսաբեանց ։

ԲՈՎԱՆԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ազգային լրաց կոստանդնուպոլսոյ :

«Շրջոյց կը պտտուի թէ կրօնական և Քաղաքական ժողովոց անդամներէն ոմանք տեղ տեղ ժողովակներ դուրս ելան : Ս. Պատրիարքը տապալելու խորհուրդ և հնարք կընդունի : Լյուսիսի ժողովակ մ'ալ կիրակի օրն Օրթոդոքս դուրս ելան և կըսուի : ՄԱՍԻՍ Լյուս ընթացքն Սահմանադրութեան հակառակ և միանգամայն յոյժ գայթակղական է : Ըստորում կրօնական և Քաղաքական ժողովոց անդամներն են : այսինքն ազգային պաշտօնական անձինք , որք այսպիսի ապօրինաւոր ընթացքի մը մէջ կը գտնուին :

«Սահմանի մէջ (Կ. Պոլսոյ) ժամանակէ մը 'ի վեր անընդհատ խռովութիւններ տեղի ունենալուն պատճառաւ , այժմ անխնայութիւնը տիրած է : Հոն ոչ թաղական խորհուրդ կայ , ոչ վարժարանաց հոգեւ խնամարկու մարմին մը : խորհրդարանը երեք շաբաթ 'ի վեր գոց , եկեղեցւոյ շինութիւնը դադարած , շինութեան նիւթերը ցրեւցան : վերջապէս հոն ամենայն ինչ բնական ուղղութիւնէ և օրինաւորութենէ հեռացած է » :

ՆՈՅՆՆ

Լյուս ընթացքն ևս հակասահմանադրական և միանգամայն յոյժ գայթակղական է : մանաւանդ որ կը լսեմք թէ ետքէն Սահմանի դպրոցն ալ դոյուրեւ են :

«Վոհուլթեմը կը ըսեմք թէ Տնտեսական խորհրդոյ զանապահ Պէրպէրեան Վերդոք է ֆէնտիսն » : Կնքեան տօնին օրը Պատրիարքարանի պաշտօնատարներն առանց դրամի չմտղոյ համար , իւր քսակէն հարկը ոսկի փոխ տուեր է ազգային անտուկին առանց տուկոսի :

ՆՈՅՆՆ

Թէպէտեւ զոհութեան արժանի է այս ազգասիրական ընթացքը : բայց միւս կողմանէ ցաւալի է որ Պատրիարքարանը՝ ազգային հին պարտքը չի վճարած , նոր պարտք կընէ թէ անտուկոս և թէ տուկոսաւոր :

Կ. Պոլսոյ Լաթա լրագրոյն փետրուարի 10 թուոյն մէջ հետեւեալ կը կարդամք :

«Վերջապէս գրեթէ շաբաթ չըլլաւ որ լրագրոյ մը դադարումը ծանուցանելու դժբաղդութիւնը չունենալ : Լյուս անդամալ փառքը երեքշաբթի օրու ընէ երկու ամիս դադարման դատապարտեցաւ , իր 777 երրորդ թուոյն մէջ հրատարակած նամակի մը պարտաւորութիւնը՝ ամենա . Ս. Պատրիարք Հօր կրօնական իշխանութեան գէտ իբր անլայել նախադիմք մը նկատողութեան առնուելով : Ի սրտէ կը ցաւակցիմք մեր մեծա . պաշտօնակցին տարածած եղած սոյն փաստաց համար . որովհետեւ փառքը իր հայրենասիրական անձնանուէր ծառայութեամբ մնացեալ լրագրաց մէջ ընդարձակ տեղ մը բռնած էր » :

Կարծեմք թէ մեր ազգային պաշտօնակցիք և կրտսեր եղբարք՝ շատ աղէկ կընեն եթէ աշխատին իրենց ազատ գրչին հետ միաբանել զխոհմտութիւնն և պատշաճից օրէնքը , որպէսզի այսպիսի փաստաց ենթարկուելու վտանգից մէջ չգտնուին :

Հիշեալ լրագիրը դարձեալ կըսէ . «Կրտսերները որ կենսական խնդրոց վերայ անմիջական տնօրէնութիւն մը ընելու սովորութիւնը ետ ձգուած է արդի վարչութեան օրով , առարկելով և մէկ քանի զլիւսուոր օրինակներ մէջ բերելով թէ՛ ա . մեն փութեանակի տրուած վճռոց և որովմանց մէջ ազգը չարաչար սխալած է » :

Հիշեալ ազգային կենսական խնդրոց մին ևս՝ եթէ չեմք սխալիր , Վ. Պատրիարքը նորընտիր Լաւնորդին օր յառաջ 'ի վիճակն իւր յուզարկելու որոշումն է . ուր ազգային գործքերը՝ ըստ մեծի մասին , երեսի վերայ մնացած են հարկաւ , մեր ընտրած Լաւնորդը փութեանակի առ մեզ չյուզարկուելուն պատճառաւ :

Երկրպագի ազգային մեծաբոյժ Վ. Լաւնորդին առ Կ. Պոլսոյ ամենա . Պատրիարքն ուղղած հետեւեալ նամակին օրինակն յուզարկած է 'ի հրատարակութիւն : Պիտան Քաղաքական ժողովոյ համար , 29/1

Սահմանադրութեան սրբազան Հայր ,

Ձեր բարձր Սրբազնութեան անցեալ 1872 տարին Ղիկ. 24 , համար 336 նամակը կարդալով՝ կարապետ վարդապետի Աղէքսանդրիոյ ազգային կալուածական եկամուտներու մասին տուած հաշուական բացատրութիւնները խնայանք : Որք կարապետ վարդապետը կը պնդէ թէ իւր առած ստակները և ըրած ծախքերը՝ Յարութիւն

Պողոտեանի հաշուեցուցակին մէջ պարունակուած են , և կը յաւելուք թէ նոյնին մէկ օրինակն ալ իւր քովը բււլար Ձեր Սրբազնութիւնը տեսած է , և թէ Աղէքսանդրիոյ սուրբ Եղեղեցւոյն որմոց շինութեան հաշուէն միայն մեկուկուս ոսկի աւելցած է , զոր վերոյիշեալ վարդապետը պատրաստ է վճարելու . և թէ բաց յայտմանէ կալուածական ընդհանուր հաշիւը՝ Վարդապետն պատրաստ է Բրիտանիոյ վարժապետէն պահանջել , ինչպէս նաև անդորրազրոյց մասին պարտաւորուած տեղեկութիւնները նոյնին քաղել :

Քաղաքական ժողովն նախ իւր ցուրը կը յայտնէ թէ սոյն ամենապարզ խնդրոյն մասին բոլոր թղթագրութիւնները կարեւոր արգիւնք մը չի ծնան՝ պարունակութեանց ոչ այնչափ ու շարժութիւն ըլլալուն . վստահօրէ կը պարտաւորի կրկին պարզել խնդիրը :

Սրբազան Հայր . կարապետ վարդապետը իւր ժամատարութեան պաշտօնով ունիւր նաև ազգային եկամուտները ժողովելու պաշտօնը , իւր ստորագրութեամբ կը վաւերացնէին անդորրագիրը , ինքը կը հոգիւր սուրբ եկեղեցւոյ որմոց նորոգութեան , նոյնինքը կը հաստատուէր գործաւորաց պահանջները՝ իւր ընդունած եկամուտներով , և որուն թէ՛ պարտն Յարութիւն Պողոտեան և թէ՛ պարտն Բրիտանիոյ կօդէին : Արդ ինչպէս կարելի է որ օգնականաց կողմէ տրուած խառնաշփոթ հաշիւները ընդունել զիջանի՝ Քաղաքական ժողովն , մինչ ակնեւ կը տեսնէ թէ Պ. Յարութիւն Պողոտեանի կողմէ ներկայացուած ցուցակի մէջ ծախքերէն մի քանին՝ Պ. Բրիտանիոյ ցուցակին մէջ ևս նշանակուած են : Առաջինը կը պնդէ թէ միևնոյն ծախսոց դուրսը կարապետ վարդապետի տուած է . միւսը հաստատել կաշխատի նոյնը : Պատճառը , որովհետեւ կարապետ վարդապետը ներկայ չէ . բաց յայտմանէ ոչ մէկուն և ոչ միւսոյն ցուցակին մէջ նշանակուած չէ թէ կարապետ վարդապետի առ Պ. Յարութիւն Պողոտեան ներկայացուցած 17,000 այսչափ զուրուշի դուրսը որմէ՞ ընդունած է : Կեղծեմք , և թէ ոչ ֆալսուածներէն . կամ եթէ ոչ՝ իւր քսակէն ծախք ըրած է վերոյիշեալ դուրսը :

Արդ կը կրկնեմք , սրբազան Հայր , մի՞թէ կարելի է Քաղաքական ժողովոյն ընդունել այս տեսակ խառնաշփոթ հաշուեցուցակ մի և ամենածանր պատասխանատուութիւն հրաւիրել վրանիս . մանաւանդ չգիտեմք թէ կարապետ վարդապետի ստորագրութիւնը կրող ո՞րչափ անդորրագիրներ տրուած են ազգային եկամուտներու համար իւր ստացական , և ո՞ր օրէնք կընայ ներկէ վերոյիշեալ վարդապետի տուած հաշուին : Եւ՝ ազգային պաշտօնական ատենանէ օրինաւոր արձանագրութեամբ սոյն պաշտօնը կընդունի , բաւական ատեն կը վարէ զայն , և չի հաճիր առած կերպով վերադարձնել , այլ կաշխատի երկրորդի և երրորդի մը միջոցաւ անընդունելի հաշուեցուցակներով զինքը պատասխանատուութենէ ազատ հրատարակել : Ըստ մեզ այս է ահա կարապետ վարդապետի բացատրութեանց նպատակը , որ ընդունելութիւնը անկարելի է . զի հետևութիւնը ազգային շահոց վնաս կը պատճառայ ակնեւ :

Գալով ազգային արձանագրութեանց տու մարին՝ Ձեր Սրբազնութիւնը կիմանէ թէ առած է զայն կարապետ վարդապետէն , և երբ նորա անտուկը զրկուի , անմիաս պիտի հասցուի մեզ . յորմէ կը հետեւի թէ՛ երբ նորա անտուկը զրկուի , արձանագրութեանց տու մարն ալ մեզ չպիտի վերադարձուի :

Քաղաքական ժողովն արդարեւ մեծաւ զարմայմամբ կարդաց սոյն չօտփելի կէտը և չուզեց հաւատալ թէ Կ. Պողոտեանի կողմէ վարչութեան կողմէ զրկուած պաշտօնական գրութիւն մի պէտէ տեսակ պատճառից պարտաւորութիւն ուղղելով պաշտօնակն անհատ մի , որ ազգիս պատիւը ու շահերը իւր կրկն գոհելն ետքը՝ գաղտնագողի անհետացաւ Աղէքսանդրիոյն , և որոյ դուրս պաշտօնութիւնը՝ Ձեր բարձր Սրբազնութեան գրածէն կը հաստատուի , թէ վարդապետը հարկ չէք դատեր մեր կողմը վերադարձնել , և հարկ անհրաժեշտ կը ընէք որ իւր անտուկը՝ իւր ցոյց տուած Փոխանորդին յանձնեմք , և այն առանց ցուցակի :

Եթէ արդարեւ Ձեր Սրբազնութիւնը ամեն ծանր պատասխանատուութեան յանձնառու կըլլայ՝ արձանագրութեանց տու մարը իւր քով պահելով և կարապետ վարդապետի աստ վերադարձը հարկ չգաւելով , որպէս զՔաղաքական ժողովն օրինաւորապէս պարտ ու պատշաճ եղած քննութեամբ ազգային հաշիւները ընդունի , ժողովն ինքզինքը ազատ կը հրատարակէ ազգապէս պատասխանատուութենէ : Կը յուսամք սակայն որ սոյն խնդրոյն համար այս վերջին գրութիւնն իսկ ուղղութեամբ կարդալով , ազգային շահը՝ մասնաւորի մը չըլլա

հելու կը արեւհաճիր :

Ի վերջոյ կարապետ վարդապետը՝ արձանագրութեանց տու մարը Ձեր Սրբազնութեան յանձնելն հաբը , Աղէքսանդրիոյ Առաջնորդարանէն վերուցած պարանքին խոստովանելն ալ չի ուզաներ , և Ձեր բարձր Սրբազնութեան ազգայնութեան շնորհիւ կը վերադառնայ վերադառնալ աստ , և Աղէքսանդրիոյ ազգային եկամուտներու հաշիւները ըստ օրինի կարդալով , ժողովոյն կը ընկալայնէ 'ի շինութիւն պատուոյ և շահոց :

Մնամք միշտ ակնածական յարգանք ,

Բարձր Սրբազնութեան ձեռում՝ ամենախոնարհ հոգեւոր որդիք .

Ստենապետ Ստենապետ
Խ . Միքայիլեան : Ա . Ղ . Ղոնայեան :
Նախագահ՝ Մեսրոպ Եպիսկոպոս :
Գահիրէ , յարեպիսկոպոսարանի Հայոց ,
12—24 Յունվար 1873 :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առ ձեռն Գրագիրտութիւն

Ընթատարեւոյ Ե . Մուրադեան :

Տպագրութիւն Թ . Գալաֆեան ,

Ի Կ . Պոլսոյ 1873

Ի վաղուց հետէ մեր վարժարանները կը կարօտէին այնպիսի դասագրքի մը որ պատանեկութեան ճաշակին ու վերջոյ ըլլար զրեւու դժուար արհեստին մէջ :

Արդ՝ մեր մասնաւոր խնդրանքը՝ Պ . Եղիազար Մուրադեան , աշխատարեւոյ Գրագիրտութեան ընտիր դասագիրք մը , զոր ահա տպագրութեամբ 'ի լոյս հանելով կը ներկայեմք մեր պատանեկութեան և կը յուսամք թէ՛ իրենց օգտակար ծառայութիւն մը մատուցած կըլլամք :

Մեծա . հեղինակն՝ ինչպէս իւր յառաջարկին մէջ ծանուցիր է՝ զլիւսուորաբար հետեւած է Լը Ֆրանկ և Մարմոնքիլի որոնց զրաւիտութեան դասագրքերը ընդհանուր Պատրիարք և օտար երկիրներ ծառայելով՝ իրեն մէկ հատիկ օրինակ կը ծառայեն ուսման այս ճիւղին : Սյո դասագիրքը վեց մասերու բաժնուած է . առաջին՝ Տրու մարտնութիւն . երկրորդ՝ Ոճ . երրորդ՝ Դարապետութիւն կամ խմբագրութիւն չորրորդ՝ Բանաստեղծութիւն . հինգերորդ՝ Հոգեւորութիւն և ճարտարախօսութիւն . վեցերորդ՝ օրինակք :

Հարկ չէ ըսել որ , այսպիսի գործ մը՝ որ առաջին անգամ կերելի , մեծ քաջակրթութեան կը կարօտի թէ՛ հեղինակին յոգնածան աշխատութեանը և թէ՛ մեր ձեռնարկութիւնը արդիւնաւորեալ համար :

Կըծախուի Թ . Գալաֆեան գրատունը 'ի Կ . Պոլսոյ . և Խալիկ Հայրապետ ազա Դաւիթբէկեանի գրատունը նաև ուրիշ Հայ գրատնայաց քով . զին 12 զուրուշ :

Թ . Գ . Պ . Ղ . Ղոնայեան ,

Պոլսոյ Չաղմուղճըլար փողոց թիւ 46 :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՏԱՐԵՅՈՅՑ

1873 ՄԱՐՏ

Յօդոնեալ 'ի մեծա . Կ . Կ . Գալաֆեանէ :

Այս բնութիւն քննարկային Տարեցոյցը , որ իւր սեռին մէջ արդարեւ առաջին ճիւղն է . գեղեցիկն է , և որ միեւնոյն ցարդ ամեն տեղ տպուած բոլոր հայերէն Օրացոյցներէն գերազանցելի 'ի զատ , Երոսպացոց առաջին կարգի Տարեցոյցից հետ իսկ կարող է մրցիլ , բաղկանալ 'ի 264 ուրաժայ մեծաղիւր երեսներէ . որոյ քէ յօդոնման է . քէ տպագրութեան կատարելութեան համար ճիշտ գոհողութիւն զանց չէ առնուած :

Այս բնութիւն աշխատասիրութեան մէջ կը պարունակուի , 1. Տարեկան տօնացոյց , 2. Ժամանակագրական տարեցոյց , 3. Աստեղագիտական է . պարտիզպանական տարեցոյց , 4. Վաճառականական է . քաղաքական , 5. Վիճակագրական տարեցոյց , 6. Գաղափարական : Այս վերջնոյն մէջ նշանակուած են տեղեկութիւնք 'ի վերայ վեհա . Հայրապետին ամենայն Հայոց , սինոդի սրբոյ Էջմիածնի , Թուրքիաբնակ Հայոց վարդապետ , Պատրիարքարանի Պօլսոյ , նորա դիւանատան , ազգային բնգնանոր ժողովոյ Կ . Պօլսոյ , պատրիարքութեան սրբոյ Երուսաղէմի , և վերջապէս բոլոր Հայոց ազգահամարին քիւր նշանակուած է ըստ հաւանական կարծեաց :

Գին միոյ օրինակի Միճիտիկ 1/2
Ոսկեգոծ փառակազմ է . բնութիւն բոլորով » 1
Կաշեկազմ է . Փարիզեան փառաւոր կազմով 1 1/2
Մետաքսակազմ փառաւոր 2 1/2

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ